

תוכן עניינים

1.....	רמברנדט האמריקני: הקדמה
3.....	פרק 1: החיים בדרום
4.....	הבית הישן בקנטאקי?
4.....	העבדות בווינינגטון
11.....	פרק ב: שלח את עמי
11.....	יוצאים ממצרים
12.....	קריאה וחופש
14.....	כלכלה בלי עבדים
15.....	שלח את עמי
16.....	האפרו-אמריקני והחלום האמריקני: סיכום
18.....	ביבליוגרפיה

רמברנדט האמריקני: הקדמה

איסטמן ג'ונסון (Eastman Johnson) נולד ב-1824 במיין שבארצות הברית. את הכשרתו האמנותית החל כשוליית ליטוגרף. כבר בגיל צעיר הצליח להתפרנס כצייר דיוקנים, ולאחר שהדריס לוושינגטון הבירה אף הורשה או התבקש לצייר אנשים רמי-מעלה, כמו דניאל ובסטר (הפוליטיקאי הבכיר), דולי מדיסון (הגברת הראשונה לשעבר) וג'ון קווינסי אדמס (הנשיא לשעבר) ובנו של ג'ון אדמס, מן האבות המייסדים של האומה). כל זאת עשה בגיל שמונה-עשרה. כעבור שנתיים, האמן המבטיח הוזמן לקיימברידג' לצייר את חברי תנועת הטרנסצנדנטליזם, ביניהם נתניאל הות'ורן וראלף וודרו אמרסון. ("Eastman Johnson", 1976, עמ' 64).

על אף הצלחתו המוקדמת הרבה, ג'ונסון ביקש להרחיב את כישוריו באירופה. באקדמיה המלכותית לאומנות שבדז'ולדז'רף, גרמניה, ג'ונסון הוכיח את ניסיונו ברישום על-מנת להתקדם מיד לציור בצבעי שמן. לאחר שלמד שם זמן מה, עזב להולנד ללמוד מקרוב את עבודותיהם של האמנים ההולנדים הגדולים (שם, שם), ומעל הכל את יצירותיו של רמברנדט (Carr, 2016). החוב של ג'ונסון לרמברנדט יהיה ניכר עד סוף חייו בנטייתו לצבעים חמים וכהים, ובכינוי שירכוש לעצמו: רמברנדט האמריקאי (שם). בעודו בהולנד אף הוצע לו לשמש כצייר החצר הרשמי, ואולם ג'ונסון סירב ועבר לפריז. מות אמו החזיר אותו לבסוף לאמריקה. באוקטובר, 1855, לאחר שש שנות הכשרה באירופה, ג'ונסון שב לאמריקה להיות אחד האמנים האמריקנים המאומנים ביותר בדורו (Davis, 1998, עמ' 69). קריאתו המפורסמת של ראלף וודרו אמרסון לבני ארצו, ליצור סוף סוף אמנות אמריקאית ששוב איננה אירופאית, תנחה מעתה את הקריירה של איסטמן ג'ונסון הבוגר ("Eastman Johnson", 1976, עמ' 64). עם שובו למולדת ג'ונסון פונה לצייר סצינות מיוחדות להווי האמריקני. בתחילה מצא לו נושאים בקרב האינדיאנים של ויסקונסין, להם הקדיש שני קיצים (שם, שם). אך לאחר מכן האפרו-אמריקנים מתחילים להופיע בציוריו, וג'ונסון ישוב ויחזור אליהם כל חייו. בשנים אלו שלקראת מלחמת האזרחים האמריקנית, מה הניע את ג'ונסון להפנות לראשונה את מבטו אל האוכלוסייה הזו, השנויה במחלוקת? מה הרגיש כלפיהם שעה שחקר אותם בקפידה על גבי נייר וקנבס? ומה הצליח להביע לבסוף בציוריו?

ג'ונסון, יליד ניו-אינגלנד החופשית, יתמוך באיחוד עם פרוץ המלחמה. נורשה להניח שלפחות משלב זה הוא התייצב נגד העבדות, וחש איזו סימפטיה לקורבנותיה. אכן ניכרת סימפטיה רבה באופן שבו אפרו-אמריקנים מיוצגים בציוריו השונים של ג'ונסון, הן לפני והן אחרי המלחמה. ואולם, דבר-מה לא מסתדר. כאשר סוקרים את הציורים הללו של עבדים וצאצאיהם, משהו חשוב חסר: העבדות. מלבד יוצא-דופן בודד (*A Ride for Liberty / Fugitive Slaves*, 1862) אף אחד מנושאי האפרו-אמריקנים של ג'ונסון אינו נטוע בבירור בהקשר ההיסטורי שהיינו מצפים לו. חנה הקטנה רק מחייכת אלינו בשלווה (*Hannah*, 1859). הילד הכושי (*Negro Boy*, 1860) מחלל בחליל בפתח בקתה. כאן גבר קורא בספר (*The Lord is My Shepherd*, 1863), כאן ילדה מנגנת בבנג'ו (*Musical Instinct*, שנה לא ידועה),

כאן חבורת עבדים נהנית משעת פנאי בסצינה פסטורלית (*Negro Life in the South*, 1859). לפחות במבט ראשון, איננו מוצאים בכל אלו שום רמז לטרגדיה הגדולה שאמורה להימצא ברקע. נשווה זאת לכמה ציורים אחרים מן התקופה. האמן הבריטי Eyre Crow צייר בזעזוע עמוק את *Slaves Waiting for Sale* (1861) לאחר שנכח במכירה פומבית של עבדים בוורגיניה (Haven, 2009). תומאס ס. נובל צייר את *Price of Blood* (1868) כדי לספר על אדון לבן המוכר לעבדות את הבן שנולד לו משיפחה (שם). ואילו ג'ון פיליפ סימפסון נתן לנו את *The Captive Slave* (1827), שבו עבד כבול מביע בעיניו העצובות את תשוקתו לחירות ("The Captive Slave"). בכל אלו אנו מעומתים עם המציאות הקשה של העבדות. בניגוד לכך, מציאות זו, כך נדמה, נעדרת בעבודותיו של ג'ונסון. יש בכך משהו חמור, אפילו יותר מאשר ההתעלמות של אמנים אמריקנים אחרים מן האפרו-אמריקנים. להציג את העבדים ללא העבדות, זה אולי גרוע יותר מלא להציג אותם בכלל: שהרי כלום אין בזה סילוף מסוכן? ואמנם, אנו נראה בהמשך שהציור החשוב ביותר של ג'ונסון, *Negro Life in the South*, מפגין על-פי מבקרים רבים לא סתם סובלנות ביחס לעבדות אלא גם אידיאליזציה של מוסד זה! על אף כל זאת, מבט זהיר יגלה שכבות עמוקות יותר ביצירותיו של ג'ונסון, ואף יוביל לבסוף מסקנות הפוכות. להלן ננסה לרכוש לנו מבט שכזה. נתחיל עם היצירה הבעייתית ביותר של ג'ונסון, *Negro Life in the South*. יצירה זו מהווה הזדמנות לדיון מרתק הן על המורכבות הפוליטית של התקופה והן על המורכבות ביצירתו של ג'ונסון. עם הלקחים שנפיק מדיון זה, נהיה מוכנים לפנות לעבודות אחרות של ג'ונסון ולנסות למצוא בהן מימדים נסתרים. לבסוף אסיק שג'ונסון מעולם לא התגייס כתעמולן עבור שום מפלגה פוליטית, אך גם לא היה אטום למציאות החברתית שסביבו, והיטיב לשקף ביצירתו הן רגישות אנושית עדינה והן ביקורת חברתית נועזת.

פרק 1: החיים בדרום

הציור *Negro Life in the South* משנת 1859 מקובל על רבים בתור הציור החשוב ביותר של איסטמן ג'ונסון, ובכלל הציור המפורסם ביותר של עבדים באותה תקופה (Davis, 1998, עמ' 67). משום כך, יצירה זו זכתה לבחינה מעמיקה, כולל מחקר חשוב מאת חוקר האמנות ג'ון דיוויס. בעבודת בילוש מתוחכמת, דיוויס מצליח לשפוך אור רב על הציור. עבורנו תהיה זו הזדמנות ללמוד על איסטמן ג'ונסון ותקופתו לפני שנפנה ליצירותיו האחרות.

Negro Life in the South (מוכר גם כ- *My Old Kentucky Home*), איסטמן ג'ונסון, שנת 1859, 91 על 111 ס"מ, שמן על קנבס